

MONSIEUR FICHEUX

DAN ER. GRIGORESCU¹

ABSTRACT – Monseur Ficheux In 1988, on the day he turned 90, Dr. Robert Ficheux (1898 – 2005), a well-known French geographer and honorary member of Romanian Academy, gave an interview to Dan Er. Grigorescu explaining the reasons why his Oeuvre was entirely dedicated to Romania. Robert Ficheux begun the research for his three-part volume „The Phisycal Geography of the Apuseni Mountains” in 1921, and continued working on it for the next 67 years. Before the Second World War, he learned Romanian, taught Geography at the University of Cluj, and traveled extensively through the country, correcting and drawing maps for far away regions. In his main work, „Phisycal Geography of the Apuseni Mountains,” he used some old Austro-Hungarian maps, drawn by Austro-Hungarian military officers, and dated around 1890. In the current interview, Robert Ficheux was pinpointing the fact that on these maps nearly all the names of localities, rivers and mountains bore Romanian names. As he was just a geographer, Robert Ficheux leaves the future historians to muse about the significance of his discoveries.

Key-Words: Robert Ficheux, Emmanuel de Martonne, Cluj, Romania, Munții Apuseni.

Un tort de aniversare cu 90 de lumânări e un lucru rar. Când acest tort, frumos decorat, are forma unei hărți, harta României mari, cu Basarabia, devine un fenomen... Ce mare român a fost astfel cinstit de prieteni și admiratori? Poate nici unul.

Cel care a împlinit 90 de ani este un francez, un geograf, Robert Ficheux. Cu totul întâmplător m-am nimerit la el, în ziua acestei aniversări; altfel n-aș fi văzut prăjitura cu glazură roz, nici degetul lui Ficheux indicându-mi provincia răpită. Mirarea mea ar fi fost totuși aproape aceeași, chiar dacă m-aș fi nimerit în altă zi. Micul apartament în care locuiește geograful Robert Ficheux nu este decorat decât cu obiecte românești. Oale vechi, unele deosebit de frumoase, diverse obiecte cioplite în lemn, un buciom... Ca să încapă, Ficheux a spart zidul. Robert Ficheux e mic de stat, sprinten -deosebit de rapid venind să-ți deschidă ușa și să-ți ofere un scaun, pe care îl deplasează cu ușurință. Îngrijit, foarte îngrijit, într-un costum din flanelă gri cu o cravată asortată de un bleu palid. Dunga de la pantalon este impecabilă și cămașa imacu-

lă. Nu numai cu ocazia acestei sărbători; așa l-am găsit de câte ori m-am dus, ulterior, să-l văd. Observația poate pare frivolă, dar câți oameni, porniți în ultima linie spre „centenar” arată așa? În genere, îi vezi turtiți într-un fotoliu din care se ridică ajutați sau în cârje. Cel puțin un baston. Mintețea lui Robert Ficheux e briliantă: aplecat pe hărțile sale, Munții Apuseni, îmi descrie locurile pe care le-a văzut, unde a trăit, pe care le-a iubit.

Despre geograful Robert Ficheux vorbește un alt geograf celebru, profesorul Vintilă Mihăilescu. Iată ce scrie profesorul român în „Lecturi geografice”, într-un capitol intitulat „Robert Ficheux la 75 de ani”: „Unul dintre vechii și cei mai buni cunoscători ai țării noastre, profesorul Robert Ficheux, a împlinit trei sferturi de veac în 1973. Din aceștia, peste 50 de ani i-a închinat studiilor asupra pământului și poporului românesc și al informării elevilor, studenților și marului public din Franța asupra României. L-am cunoscut mai bine în 1921, în timpul excursiilor științifice organizate și conduse de profesorul lui, Emmanuel de Martonne, în Carpați, în Podi-

¹In spite of the fact he was a writer and a journalist, Dan Er. Grigorescu (1917-1990) was better known for his Photography books, which brought him international recognition. Some of them, VORONEȚ, BRÂNCUȘI, DELTA DUNĂRII, PARIS, remain until today as best examples of Photographic Art. Dan Er. Grigorescu emigrated in 1974 to France and was a correspondent for Radio Free Europe.

șul Moldovei și în Dobrogea. A fost, în tot timpul acestei expediții geografice, factorul de legătură între mentorul nostru, mai rezervat prin temperament și convingeri, și tineretul care participa la excursii. Datorită lui am putut înțelege mai bine cele văzute, cât și felul cum gândea Emmanuel de Martonne geografia: ca pe o știință unitară, care se învață aproape exclusiv pe teren, prin observarea directă, luarea de schițe, de fotografii și prin neîntrerupta confruntare cu hărțile topografice. Tot de atunci, după ce a predat o vreme geografia la Universitatea din Cluj și după ce a început cercetări în jurul orașului, s-a simțit legat în special de peisajul și de populația Munților Apuseni. Profesorul Emmanuel de Martonne i-a propus ca teză de doctorat această întinsă și complexă regiune geografică. Au urmat ani de zile în care, cu rucsacul în spina și planșeta sub braț, a cutreierat văile și plaiurile munților dintre Mureș și Someș, luând schițe panoramice, umplând carnete cu observații de teren, întreținându-se cu țărani, dintre care unii îl țin minte până acum.

Revăd și azi, scrie profesorul Mihăilescu, celebrele profile care se desfășurau pe pereții camerei lui de la „*Institut Francais des Hautes Etudes en Roumanie*” (*Institutul de Înalte Studii în România*), înființat în 1924, și al cărui membru, foarte activ, a fost încă de la început. Institutul fusese creat spre a oferi tinerilor savanți francezi posibilitatea de a face studii asupra României și țărilor vecine. Ficheux a fost printre primii, prelungindu-i-se de mai multe ori stagiul. Și astfel din verificări în verificări, din completări în completări, după câțiva ani, Ficheux a ajuns la un text de peste o mie de pagini. Nimeni nu și-a dat până acum osteneala și nu a consumat atâta timp pentru geografia unui teritoriu – relativ întins – din țara noastră. Putem încă de pe acum să ne dăm seama de interesul pe care îl prezintă acest studiu capital, căci geograful francez a publicat scurte comunicări prealabile și două studii mai amănunțite: „*Remarques sur le reseau Hydrographique du Bihor septentrional*”, 1929; „*L'Evolution morphologique du Crișul Repede*”; iar în volumul „*Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul*”, 1918-1928, un studiu mai amplu de sinteză geografică, „*Munții Apuseni*”, cel mai documentat, mai substanțial până acum, asupra acestei regiuni. A ținut și a publicat o serie de

conferințe asupra satului francez comparat cu cel românesc, asupra turismului, legat de satele noastre, asupra Târgului de Fete de pe Muntele Găina. Apoi o notă critică despre Originea Porților de Fier dunărene. În fine, relativ recent, în 1961, o sinteză privind rezultatele la care a ajuns în mult disputata problemă a „*Platformelor de eroziune din Carpații românești*”.

La întâlnirile mele cu Robert Ficheux, acest om deosebit a vorbit aproape neîntrerupt – singurele întreruperi au fost rarele mele întrebări. Nici o repetiție, nici o șovăială: curent, clar. Cu o voce de om tânăr. Iar conținutul celor aflate mi s-a părut deosebit de prețios. Prima mea întrebare a fost:

– *Câți ani ați petrecut în România?*

– În jur de nouă, în diverse perioade: în 1921, șase luni, apoi la București, din anul 1924 până în 1927, și, profesor la Cluj, din 35 până în 36.

– *Ce catedră ați ocupat?*

– Geografia. Am început acolo o teză care trebuia terminată în 1939, când patronul meu, profesorul Martonne, mi-a spus: „În locul dumitale, aș mai face o campanie pe teren”. „Terenul” m-a dus până în 40. În 1940, nu mai era voie să te plimbi pe teren, așa că... nu m-am mai întors în România decât în 1969! 29 de ani mai târziu!

– *Va să zică ați mai fost după război?*

– De mai multe ori. Din motive personale și pentru congrese. Am însoțit câteva misiuni franceze. Din 1921 lucrez la un singur subiect: Munții Apuseni. Iată primele trei volume. Vor fi nouă ca acestea. Aici e textul și toate ilustrațiile. Lucrez cu fiica mea. N-aș mai putea singur. Fata mea mă ajută mult; ea face punerea la punct. Ce vârstă are fiica mea? Împlinește cincizeci de ani.

– *Unde veți publica?*

– Înainte de război era stabilit că guvernul român își va lua această sarcină. Dar acum, gata. Am să fiu obligat s-o fac pe cont propriu. E un efort financiar enorm. De altfel nu am s-o pot tipări, ci numai policopia. Și de-abia în 50-60 de exemplare, ceea ce mă va costa totuși șaiszeci de mii de franci. Ilustrațiile sunt capitale: fără hărți, fără imagini, devine de necitit. Nu mai există o hartă a României. De unde vreți ca specialiștii în geografie fizică să mă poată urmări? Imposibil! Trebuie ca toate numirile pe care le pun direct în text să poată fi găsite undeva, pe o hartă!

– *Mai știți câteva cuvinte românești?*

– Sigur că da! Vorbesc, din timp în timp, când întâlnesc români. Am o desenatoare care mă ajută. Mâna mea tremură. E o specialistă și e... româncă. Mi-e de mare folos. În timp ce lucrează pentru mine stăm de vorbă.

– *Vorbiți românește?*

– Da, mai vorbim din când în când... Nevastă-mea vorbea curent. Era franțuzoaică. Tatăl ei a fost Secretar General al Comisiei Dunărene, la Galați. Ea cunoștea mai bine istoria românilor decât pe cea a Franței. După ce ne-am căsătorit am stat împreună trei ani la Cluj. Țineam cursuri, dar lucram și mult pe teren. Din păcate, a murit în 1974 și de paisprezece ani sunt văduv. Am împlinit 90 de ani, am intrat în al 91-lea. Și trăiesc aproape toată ziua în România. Muncesc. Am scris 1200 pagini de text.

– *Despre ce tratează?*

– Geografia fizică a Munților Apuseni. În România eram mai mulți cercetători francezi, toți am abandonat geografia umană, pentru că statisticile sunt insuficiente. Sunt numai pe județe; nu ajunge.

Ficheux îmi prezintă trei imense dosare tixite cu foi bătute la mașină.

– *Asta e lucrarea?*

– Nu, aici nu sunt decât opt capitole din 21. Celelalte sunt scrise, dar trebuie bătute la mașină și corectate. Urmează schițe, hărți, ilustrații diverse. Numai pentru primele trei capitole, am deja 80 de ilustrații. Fiica mea are textul original, bine ordonat, pus în pagină. La Marsilia. Acolo păstrează esențialul. Aici, capitol după capitol, înaintăm. Totul este gata până la Someș. Sunt hărți de făcut. Textul l-am început în 1973, dar documentarea, în 1921. În acel moment exista o diplomă de studii superioare de geografie. M-am înscris și am luat această diplomă cu „*Partea Orientală a Munților Apuseni*”. Profesorul Emmanuel de Martonne știa că peste trei ani urma să fie înființat „*Institutul Francez din București*” și voia ca unul din elevii săi să intre în acest institut. Am intrat în 1924. De atunci și până în 1927, am lucrat pe teren. Aveam 29 de ani. Dar nu se poate intra în învățământ în Franța dacă ai peste 30 de ani. Așa că am fost silit să abandonez; trebuia să am din ce trăi. Am publicat multe articole în acea perioadă.

– *După câte văd, ați rămas foarte legat de țara noastră.*

– Foarte. De altfel vedeți: tot decorul casei, de la covoare până în tavan numai oale, buciuri, furci. Cât am putut aduce. Am transformat aceste două încăperi, ca să pot adăposti obiecte românești. Sunt vechi, nu se mai găsesc acum. Când prietenii îmi aduc câte ceva, compar; iată ce se face și iată ce frumos se făcea odată! Multe din oalele pe care le vedeți nu mai erau folosite; erau puse pe gard, unele dintre ele, ciobite. Am făcut o colecție la care țin. În acest cadru, mă simt la mine acasă. Sunt amintirile românești. Citesc încă mult cărți în limba română. Aveam legături permanente cu România până la moartea profesorului Vintilă Mihăiescu, a lui și a lui Tiberiu Morariu, care era un fost elev de-al meu, de la Cluj. Ei știau că lucrez și îmi trimiteau mereu ce apărea în materie. De atunci, nimic: nici o carte, nici o revistă, nici un jurnal. Nimic. Nimic. Nimic. Nu pot expedia bani. Aș oferi un schimb. Cui? E mare păcat: poate publică acum ceva care m-ar interesa. Dar mi-am dat seama că România nu mai are contacte cu străinătatea. Au o școală de geografie absolut nulă. Nu primesc nimic, așa că rezultatele sunt fără comparație, deci fără valoare. Am aici câteva articole de trei-patru pagini. Anodine. Neterioase. Le-am citit: nu e nimic de scos din ele, sunt neterminate, bucățele. Studiază o vale; numai o parte. În loc să descrie un oraș, descriu un cartier. Nu au nici un ecou. Numai umplere de hârtie. Eu, pentru lucrarea mea am 1450 de referințe bibliografice. 1450! Bineînțeles, nu sunt toate românești. Sunt și ungurești. Și austriece. Au publicat o serie de lucrări remarcabile. Remarcabile. Așa că sunt multe date prețioase pe care le-am găsit în hărțile lor. Am învățat puțin limba maghiară. N-o vorbesc, prea e grea! Și în ultimele lor cărți: o carte pentru trei idei. Ești silit să citești o sută de pagini ca să găsești una. Nu e rentabil: e o enormă pierdere de timp. Le-am răsfoit pe toate, pentru că la *Societatea Geologică Franceză* au toate revistele străine, și cele germane și cele ungurești. În schimb, nu mai este nici o singură publicație românească. În 38, când am plecat, am luat cu mine 52 de lazi cu documente. Dacă mai rămâneam un an-doi, aș fi plecat probabil numai cu o valiză, ca mulți francezi sau români care au pierdut tot.

În 1938, mi-am spus: „Nu mai e de stat”. Am simțit schimbarea vântului și am plecat. Și am această enormă documentare la mine, din

fericire. Așa a fost posibilă redactarea cărții mele: Apusenii și apoi toate văile. E metoda de bază: un geograf începe cu văile. A doua parte, sunt munții, între văi, iar partea a treia, cea mai importantă, sinteza dintre Munții Apuseni și Carpați. O comparație între ei. Tinerii de azi nici nu bănuiesc cât de nou este ceea ce se află în cartea mea. Din păcate, în condițiile actuale, nu poate fi tipărită. Editorii francezi mi-au spus: „*Înțelegeți, domnule, pe cine interesează geografia fizică a Munților Apuseni?*” *O să tragem 150 de exemplare, care trebuie vândute la 1500-2000 de franci bucata! E interesant pentru români. Aici nu sunt cumpărători*”. Câțiva colegi francezi mi-au spus: „E admirabilă cartea ta, aduce atâtea noutăți; dar ar trebui s-o reduci la 200 de pagini.” Ar însemna să fac ceea ce reproșez românilor: concluzii fără dovezi. Eu aduc dovezi: un maldăr de dovezi.

1200 de pagini despre o țară pentru care nu ai hărți actuale nu se cumpără. Românii de azi mi-au cerut să fac un capitol de istorie. Sunt geograf, nu istoric. Nu e rolul meu să fixeze granițele între voi și unguri. Unde să-l introduc pe Decebal? Sau istoria monarhiei române? Dar să vă spun un lucru: am lucrat 70 de ani pe hărți, care sunt hărți ungurești. Nu există altele. Hărți la scara 1/ 25.000, publicate la Budapesta și Viena. Pe toate aceste hărți, denumirile sunt românești. Au pus unele nume maghiare la orașe mari: Cluj e Kolosvar. Dar Alba Iulia e în litere mari. Au pus atâtea nume românești, încât sunt și cele geografice vechi: *Dosul, Dosul Iepurelui, Dosul Satului, Fața Locului*. Nume populare. Când mă uit la hărțile maghiare ale teritoriului românesc, sunt câte 12-15 diverși termeni pentru același râu. Pentru că triburile de altădată dădeau, fiecare, un nume părții de apă lângă care locuiau. *Arieșul* are 14 nume diferite. Unele sunt neolitice. Figurează pe aceste hărți. E un fapt important: era cu mult înaintea anului 1000! Ofițerii care lucrau la hărțile ungurești, întrebau pe țărani „Cum se numește dealul cutare? Cum se cheamă?” *Piatra Albă, Piatra Arsă...* Câteodată este și câte o greșală: *Draciului*, în loc de *Dracului*. Uneori sunt mici erori de ortografie: *Niamului* în loc de *Neamului*. Neștiind bine românește, austriacul sau ungurul a scris așa. Noi corectăm. Totul este românesc: să nu vină să ne spună povești: ei au făcut hărțile!

Dosul Ivașului... dosul nu e în maghiară. *Coșul...* e românesc, nu? Sunt hărți din 1980, făcute de austrieci și unguri, în care toponimia, cum am mai spus, e românească. Iată un argument. Unul capital. Evident pentru asta trebuie să ai hărți. Am vizitat aceste locuri. Zile și nopți. Informațiile au fost date de țărani; și este dovada că nu erau unguri. Am scris o pagină despre asta. Fără să intru în domeniul discuției istorice, acest fapt este foarte clar și este luat din documentele lor. E incontestabil. Hărțile sunt făcute de ofițerii lor și, de altfel, sunt foarte bine făcute. Austriecii erau ași ai cartografiei. Când, în Țara Moșilor, e un crâng cu trei case, e marcată altitudinea exactă a fiecăreia. E remarcabil. Dacă nu aveam aceste hărți nu aș fi putut să lucrez. 1258 de sate repertoriate în Apuseni. Le-am văzut pe toate. La Remetea erau două sate ungurești: de câte ori am vrut să stau acolo, nu m-au primit: *Du-te într-un sat românesc!* Fotografiile mi-au fost luate de nemți în timpul războiului. A trebuit să le înlocuiesc cu desene.”

M-au uitat la desenele lui Ficheux și sunt într-adevăr superbe.

„Am mai bine de 200 de râuri”, continuă Ficheux. „Ce vedeți este o muncă enormă. Am pierdut mult cu războiul. Mi se spusese: *„Ficheux, n-ai nici o grijă, Academia Română îți va publica tot. Pentru noi e foarte important”*. Ce să fac acum? Continui să lucrez și e foarte migălos. Nu la milimetru, la treimea de milimetru. Am un capitol important cu Porțile de Fier. Iată un profil al Someșului, pe care desenatoarea mea îl corectează.

Plăcerea mea este să muncesc. În fiecare zi mă simt în România. Nu sunt dintre acei pensionari, care se uită numai la televizor, de dimineață până seara. Am ceva de făcut. Mă duc la bibliotecă, la *Societatea Geologică Franceză*. Trăiesc în România: mă văd acolo. Când lucrez pe o hartă, văd satul, văd locuitorii. Acum două luni am primit o scrisoare din România. Uite adresa: nu scrie Monsieur Robert Ficheux, ci scrie „Moșul Francez”, 40, strada Bancherului. A sosit. E de la un țăran bătrân, care ține minte că am stat acolo – a fost cu mine pe teren –, a găsit adresa, dar mi-a uitat numele. A sosit totuși, pentru că poștașul știe că sunt singurul de pe stradă care primește scrisori din România. Mă roagă uneori să-i dau timbre. E frumos, nu?

Trăiesc încă acolo, intens. Evident cei pe care i-am cunoscut, Maniu, Cicio-Pop și atâția alții au dispărut.

În noiembrie, anul trecut am sărbătorit o măicuță care stătuse 43 de ani în România. Împlinea o sută de ani. M-am dus s-o văd pe Coasta de Azur, unde mai sunt încă 26 de măicuțe, românce. E lângă Saint Raphael. Cum sosesc: *A venit cineva să ne vorbească de țara noastră!* Am fost în satul lor la Gherla sau la Huedin. „*A, ați fost acolo?*” Le face plăcere să audă. Dar cu tinerele generații e într-adevăr o ruptură.”

Amintindu-și de Profesorul Vintilă Mihăilescu, Ficheux spune: „Era mic de statură, dar era un om mare!”

Îmi vorbește apoi despre deosebita admirație pe care i-o purta lui Vâlsan, un om excepțional, dar, din păcate, cu o sănătate șubredă: „Era un tip prodigios, unul dintre cei mai mari geografi din lume. Un mare poet. Și de o bunătate...”

„Când soseam la București”, își deapănă în continuare Ficheux amintirile, „lumea îmi spunea: *Se vede că sunteți moș. Aveți accentul. Termenii pe care îi folosiți sunt din Apuseni. Sunteți mai ardelean ca noi.*” Am învățat în contact direct cu țărani. Am trăit alături de ei. Oamenii sunt deosebiți de simpatici.

Era greu, în Apuseni cu lupii. Am stat odată la un țaran care n-a vrut să primească nimic, decât puțin tutun. După ani, m-am dus cu nevasta mea și am întrebat: „Moșul cutare mai trăiește?” „*Da, da, coborâți și când ajungeți jos întrebați de casa francezului.*” Nu e frumos? A fost fericit că am trecut să-i prezint pe soția mea.

Robert Ficheux îmi povestește apoi pe larg cum a căzut într-un torent și a fost salvat de niște ciobani care l-au dus la stână și l-au îngrijit: „După patru zile și-au spus că *Domnul profesor nu poate sta așa și trebuie să-l ducem undeva.* M-au dus în cârcă; șase dintre ei, pe rând. 42 de kilometri! Unii duceau bagajele, alții, pe mine. Astfel de fapte te leagă de o țară. Nu mi-au spus măcar cum îi cheamă. Un devotament extraordinar și o deplină discreție.”

Nu puține sunt dificultățile pe care profesorul Ficheux le întâmpină în prezent cu lucrarea sa, unele legate în special de toponimie: „În ultima vreme au fost schimbate atâtea nume de comune”, îmi spune el. „Fata mea e speriată: *Ce*

fac, ce notez aici? Nu mai știi cum să procedezi. Sunt denumiri care nu vor dura, e clar.

România era o țară bogată, chiar la țărani cei mai săraci, nu vorbesc de boieri, găseai de mâncare. Era întotdeauna câte ceva. *N-avem nimic!* Dar când te așezai la masă, era încărcată cu de toate. O rasă de țărani superbă. Țara pe care am cunoscut-o între cele două războaie era atât de fericită. Numai de și-ar păstra sufletul! Am scris în 1946”, continuă profesorul, „un articol în geografia Larousse. Mi se cerea să descriu situația geografică în acea perioadă. A trebuit să vorbesc de Sovromuri, de o economie bolșevizată. N-a fost „pace”, ci o exploatare la sânge. Mi s-a reproșat că am scris lucrurile astea. Oamenii îmi scriu. Dar nu spun decât: *Sunteți bine... sper că sunteți bine.* Nimic. Consolarea sunt telefoanele fiicei mele din Marsilia: ... *La pagina 283 ai pus numele cutare. De ce?* Îmi cunoaște textul pe dinafară. Citește, împreună cu soțul ei, specialist în biologia marină, câte un capitol și îmi comunică impresiile: *Uite aici nu înțeleg ce-ai vrut să spui prin...* Sunt foarte bucuros; dacă n-au înțeles ei, n-or să înțeleagă nici alții. Atunci schimb.

Când țineam conferințe la Galați, socrul meu venea cu prefectul. În acea vreme nu bănuia, și nici eu, că mă voi căsători cu fata lui. Galațiul nu era în sfera intereselor mele; ci Ardealul și, mai ales, Munții Apuseni. Când Profesorul Martonne mi-a dat această temă”, îmi povestește în continuare Robert Ficheux, „nu-și dădea seama că va fi nevoie de o viață s-o pot trata. Mai ales că, atunci când am început, în 1921, nu aveam hărți precise ale regiunii. Un geograf fără hartă e ca și un orb. De abia în 1924, după un consiliu de miniștri, condus de Iorga, mi-a fost permis să intru în posesia acestor documente. Sunt hărți excepționale. Iorga și-a dat seama de necesitatea lor, pentru că m-am dus de multe ori să țin conferințe la Vălenii de Munte. L-am cunoscut bine pe el și pe D-na Iorga. Datorită lui posed aceste hărți. Și dacă azi fac munca pe care o fac este pentru că le-am avut la timp. Fără asta nu se poate. Astăzi, o mare parte a slăbiciunii geografilor români ține de faptul că nu mai au hărți. Nu li se dă voie să aibă hărți. Ce pot face fără ele? De Martonne aveam hărți la scara 1/75.000, care se află acum la Sorbona. Candiții noștri la licență își dau examenul și pe hărți

românești. În România, nu le au! Aici sunt propuse studenților francezi, ca și cele americane sau altele. Așa se vede cum se descurcă cu diversele topografii. Fără cele pe care le-am avut, la unu pe 25 de mii, această lucrare nu ar fi fost cu puțință. Cu atât mai mult cu cât în 1921, când am început studiul asupra regiunii, am descoperit unele particularități care m-au șocat. Eram orientat spre un studiu foarte minuțios, cu o aproximație de 1 metru, în timp ce Martonne și alții mergeau la suta de metri. Am observat că în Munții Apuseni sunt trei vârfuri: Curcubeta, Vlădeasa și Muntele Mare, care sunt de aproape aceeași înălțime. Lucru care m-a izbit. Cum pot trei vârfuri la o depărtare de 60 de kilometri unul de altul să fie de aceeași înălțime?

Am ajuns la concluzia că Munții Apuseni au fost decapați încet, progresiv, prin paliere succesive, până la nivelul actual. Și, grație acestor hărți, am putut preciza exact. De pildă: lângă Vadul Crișului, pe Crișul Repede, există o terasă la 610 metri. În munții Plopișului e o trecere la 610 metri. Un sat, locuit de slovaci, la ... 612 metri. Lângă Gilău, la Gorbiciu, râul este de 610 metri. Nu departe de Cluj, o vale de 610 metri. Așa că pe o distanță de o sută de kilometri, toate apele se situează la 610 metri. Este, incontestabil, nivelul unui fost lac. Am putut stabili straturile succesive, până la nivelul actual al câmpiei.”

Un alt calcul al lui Ficheux îl duce la o constatare similară, privind Crișul Alb, Păoliș, Oradea Mare și Porțile de Fier. Din acest motiv, a fost obligat să includă acest grandios defileu în lucrarea sa. „S-a întâmplat ceva deosebit”, continuă Ficheux, „am fixat cursul afluenților Dunării, pe când nu traversa Carpații. Trecea o apă pe la Miroci, în Iugoslavia. Nu mi-a fost permis să merg, nefiind comunist. Bănuiam că un râu trecea pe acolo, la o altitudine de 504 metri. Un coleg comunist care a fost, și nu-mi cunoștea ipoteza, a publicat o comunicare, peste care am dat întâmplător: numai două pagini. A găsit alu-

viuni, la ... 504 metri. Exact cifra fixată de mine.

Aveam un barometru altimetric, dar prefer hărțile. Sunt austriece, precise la un metru! În Țara Moților, unele locuri li s-au părut atât de excepționale, încât, în loc să tragă curbele de nivel din 25 în 25 de metri, le-au trasat din 10 în 10, uneori din 5 în 5.”

În încheierea convorbirii noastre, Robert Ficheux îmi povestește cum, în urmă cu vreo câțiva ani, Vintilică Mihăilescu, fiul lui Vintilă, s-a dus la Scărișoara și a întâlnit un țăran care i-a spus: „Da... îmi aduc aminte. Eu nu l-am cunoscut, dar tatăl meu îmi vorbea des despre un profesor francez care a fost în țară. A petrecut vreo câteva săptămâni aici; tatăl meu a făcut mai multe excursii cu el. Cunoștea locurile mai bine ca noi.”

Înainte de a ne despărți, profesorul Ficheux mi-a mărturisit: „Aș vrea să mă mai duc o dată în România înainte de a dispăre. Când cartea mea va fi terminată, mi-ar plăcea să duc câteva exemplare acolo. Prin poștă riscă să nu ajungă. Așa că peste doi-trei ani, – o să fiu ceva mai bătrân, dar n-are importanță – am să iau avionul și câteva exemplare în brațe. Câte unul pentru: Academie, Universitatea din Cluj și Universitatea din București. Vreau să poată fi consultate. 1200 de pagini. Dar mai ales o problemă de metodă. Sunt destul de mândru, pentru că rezultatele obținute sunt de o precizie excepțională. Metoda s-a dovedit bună. Am alte ipoteze, noi, dar ca străin nu mai poți lucra pe teren...”

Robert Ficheux. Profesor de geografie fizică. Un nume respectat. O competență. E francez. Dar la câți români am intrat într-o asemenea casă? Câți vorbesc de țara noastră cu atâta dragoste, cu atâta nostalgie? Cine, mai ales, și-a închinat 70 din cei 90 de ani ai săi unei lucrări despre România și numai acesteia?

*Interviu transmis la
Radio Europa Liberă*